

csoport, Blaise Cendrars vagy Guillaume Apollinaire költészetében. Befejezésül pedig utal rá, hogy a francia költészetben asszimilált whitmani hatások miként találtak utat vissza, a modern amerikai költészetbe.

A tanulmánynak van a magyar irodalomtörténetírás számára is hasznosítható tanulsága. A magyar avantgarde képviselői közül ugyanis egyedül talán csak Kassák Lajos ismerte el Whitman hatását, mások a francia hatásokat hangsúlyozták, és irodalomtörténetírásunk is hajlott ennek a felfogásnak az elfogadására. A kötet figyelmes tanulmányozása azonban mintha azt az elképzelést támasztaná alá, hogy a whitmani hatás mintegy rejtetten, francia közvetítés útján bontakozott ki, és így mintegy módosult formában volt jelen századunk második és harmadik évtizedének magyar költészetében.

K. J.

Annie Dillard: *Living by Fiction* New York, 1982. Harper and Row, 192.

Miben különböznek a modernizmus (mi úgy mondanók: az avantgarde) jelenkori képviselői – Borges, Beckett, Nabokov, Pynchon, Cortázar, Fuetes, García Márquez, Robbe-Grillet, Calvino, Barth és Coover – közvetlen elődeiktől, illetve a XIX. század realistáitól? A Connecticut állambeli Wesleyan egyetem oktatója erre a kérdésre próbál választ adni. Feleletének egyik része nem okoz meglepetést az olvasónak, hiszen az elbeszélő vágásaira, a nézőpontcserékre s a jellemzés sikerességére hivatkozik. Az viszont már eredetiségre s tisztánlátásra vall, hogy leszögezi: a neoavantgarde próza a korábnál szigorúbb egységű összefüggérendszer megteremtését igényli. Sőt, részletkérdésekben is figyelemre méltó önállóságot árul el a gondolatmenet. Meggyőző például annak bizonyítása, hogy a belső nézőpont nemcsak az egyéni tudat elszigeteltességét fejezi ki, de a történetet is eltávolítja, az elbeszélőre irányítván a figyelmet.

Az avantgarde örökölte a romantikától tartalom és forma azonosítását, de a szervesség eszményét fokozatosan a szervetlenségével cserélte föl. Ezt a mások által is megfogalmazott gondolatot Annie Dillard a befogadásesztétika elveit figyelembe véve fejti ki. Tudatában van a feszültségnek magas és népszerű kultúra között. Azzal is számol, hogy egy regény jelentését mindig befolyásolja az összefüggérendszer, amelybe a szóban forgó műalkotás szövegét állít

ják, s ezt az összefüggérendszer a kultúra intézményei felől is lehet irányítani. Magyarán szólva, a remekmű elismertséget tételez föl. Ennek józan beismerése után a szerző joggal kérheti számon az oktatótól és az irodalomároktól az újabb művek alapos vizsgálatát.

Annie Dillard személyes, sőt elfogult szerző, írásmódja mégis távol áll az elméletileg igénytelen élménybeszámolótól. Nem folyamodik újságírókra jellemző túlfogalmazásokhoz, a hamis végletek távol állnak tőle. Mi jellemzi a neoavantgarde írók stílusát? A józanság tiltja, hogy egyértelmű választ adjon erre a kérdésre. Legalábbis kétféle írásmód lehetőségéről ír; a gyakori hangnemváltást eltávolító, sőt elidegenítő, vagyis keményen megalkotott egyszerűséggel állítja szembe.

Ahogy másutt, úgy az Egyesült Államokban is akadnak irodalomárok, akik a strukturalizmus szenvtelenségének lehanyaglása óta tagadják a különbséget értelmező és értelmezett szöveg között. Ez a könyv ennek a kérdésnek a megítélésében is óvatosságra int. Meggyőzően bizonyítja, hogy a neoavantgarde művek sosem jöttek volna létre a XX. század irodalomelméleti iskoláinak ösztönzése nélkül. A kölcsönhatásnak azonban másik oldala is létezik. Az értékek viszonylagossá váltak: ennek a fölismerésnek a tudatosításában az elemző éppúgy részt vehet, mint a szépíró. Kettejük szövegét azonban mindig lényeges különbség fogja elválasztani egymástól: a műalkotás értelmezésre vár, s magyarázatának megteremtője szükségképpen eltekint a szöveg olyan összetevőitől, amelyek az ő értelmezése szempontjából nem hasznosíthatók. Más szóval, a mű világképe nyitott, a magyarázat értékrendszere zárt. Bármennyire is elmosódtak a szépirodalom határai, ez a különbség több, mint árnyalatnyi.

Szegedy-Maszák Mihály

Susan Morgan: *In the meantime. Character and perception in Jane Austen's fiction* Chicago and London, 1980. The University of Chicago Press, 210.

Napjainkban sokféle „reneszánsz”-ról beszélünk, nem utolsósorban szóba kerül Jane Austen neve is. Tanulmányok, újabb fordítások, megismélt kiadások, tévéfilm változatok és a Nagyvilágban is ismertetett, a filológiára készülő angol diákok közötti „legkedvesebb íróm” cím alatt végzett közvélemény-kutatás eredményéből kiolvasható